

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ:
ПОЛЬСЬКА МОДЕЛЬ ТА РОЗРОБКА СОЦІАЛЬНИХ
ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ**

Нохріна Ірина Сергіївна

*викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Швед Ольга Володимирівна

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Спіріна Тетяна Петрівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

В Україні соціальна робота з людьми, які мають інвалідність, підтримується як на рівні держави, так і громадськими організаціями (ГО). Яскравим прикладом цікавих соціальних проєктів, які були підтримані державним Фонд соціального захисту людей з інвалідністю, були соціальні активності з людьми з вадами слуху, з синдромом Дауна та з фізичними обмеженнями. Дані проєкти були спрямовані на захист прав інвалідів, соціальну допомогу, реабілітацію та соціальну адаптацію осіб з обмеженими можливостями, а також роботу з їх родинами [4]. Але фінансування обмежене, а кількість ГО, які об'єднують людей з інвалідністю в Україні на 2025 рік складає 464, з яких тільки 113 надає соціальні послуги. Число осіб з інвалідністю за даними територіальних відділень Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю складає 859 785 [2]. Тема соціальної допомоги людям з інвалідністю є актуальною, особливо зараз, коли кількість таких людей збільшується внаслідок війни.

На кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи є курси «Менеджмент соціального та інклюзивного середовища» та курс

«Практикум із соціального проектування», які вивчають студенти та магістри. В предметі «Практикум із соціального проектування» студенти та магістри детально розробляють соціальні проекти, які можуть бути корисними для громадських організацій та служб соціального спрямування [5]. Кілька розроблених проектів було пов'язано саме з допомогою людям з інвалідністю, дітям з інвалідністю та сім'ям, де виховуються діти з інвалідністю. Деякі цікаві запропоновані проекти втілювались на практиці (наприклад, в м. Сарні в ГО «Спілка батьків дітей та молоді з інвалідністю «Сонячний промінь»», та в м. Києві в ГО «Міжнародна Школа Рівних Можливостей»). Звичайно, нам цікавий іноземний досвід, тому наші студенти в рамках волонтерського проекту ознайомились з роботою спеціалістів з людьми з інвалідністю в Польщі.

Польська модель соціальної роботи з людьми з інвалідністю в наш час представляє собою інтегровану систему підтримки, яка ґрунтується на принципах інклюзії та дотриманні міжнародних стандартів захисту прав людей з інвалідністю. Найбільш важливими складовими цієї моделі є багаторівнева фінансова підтримка, де є державні субсидії, соціальна допомога та пільги, політика працевлаштування через створення адаптованих робочих місць та програми професійної реабілітації, а також освітня інклюзія на всіх рівнях навчання від дошкільної до вищої освіти. В Польщі відбувається трансформація від традиційної інституційної моделі до громадської системи надання послуг, що передбачає розвиток мережі денних центрів, спеціалізованих служб, які допомагають людям з інвалідністю жити самостійно у власних домівках або адаптованих житлових приміщеннях, а також розширення діяльності неурядових організацій, що надають різноманітні соціальні послуги. Система характеризується сталим розвитком завдяки постійному вдосконаленню законодавчої бази, підвищенню кваліфікації фахівців та залученню міжнародного досвіду. Дотримання європейських норм та вимог дозволяє використовувати польський досвід як приклад для України під час модернізації соціальної системи та процесу інтеграції до Європейського Союзу.

Польська система інклюзивної освіти, що розвивається з 1993 року на основі створення інтеграційних класів, орієнтована на забезпечення рівного доступу до якісної освіти через раннє включення дітей з особливими потребами у загальноосвітній простір. Близько 20% школярів потребують спеціальної педагогічної підтримки, а третина – психолого-педагогічної допомоги, особливу увагу приділяють дітям зі слуховими порушеннями. Система функціонує через мережу психолого-педагогічних служб із міждисциплінарними командами

фахівців, які розробляють персоналізовані навчальні траєкторії, надають батькам право вибору між інтеграційними та спеціалізованими закладами, а державне фінансування забезпечує адаптацію інфраструктури та підготовку педагогів [6].

Інклюзивне навчання в Польщі ґрунтується на п'яти фундаментальних принципах: освітня рівність, адаптація навчальних матеріалів та методик відповідно до індивідуальних потреб учнів, професійна підтримка командою спеціалістів, гарантування якості та удосконалення педагогічної компетентності. Практична реалізація польської моделі охоплює комплексний підхід, який включає залучення дітей з особливими потребами до культурно-освітніх програм, трансформацію організаційної структури навчальних закладів та архітектурну адаптацію приміщень для створення безбар'єрного середовища, і саме цей досвід Польщі набуває особливого значення для України, адже українські дослідники М. Лехолетова та С. Сапіга відзначають, що в умовах війни виникають особливі проблеми для людей з інвалідністю, такі як складність пересування та евакуації, потреба в допоміжних засобах, брак реабілітаційного обладнання, соціальне відчуження та проблеми з доступом до інформації, що актуалізує потребу адаптації успішних європейських практик до українських реалій [1, с. 279]. У цьому контексті А. Дуля підкреслює важливість ключових методів роботи соціальних працівників з людьми з інвалідністю: аналізу потреб, консультування, проведення тренінгів, арт-терапії та формування компетенцій, що актуалізує потребу адаптації європейських практик до українських воєнних реалій [3, с. 115].

Практичне вивчення польського досвіду інклюзивної освіти та соціальної роботи з людьми з інвалідністю було реалізовано через міжнародну академічну мобільність студентів Київського столичного університету імені Бориса Грінченка у вересні 2025 року в м. Любліні в рамках німецько-польсько-українського проекту, участь в якому запропонувала наша партнерська організація «Міжнародна Школа Рівних Можливостей» (Київ), за участю ГО DDK Bronowice (Люблін, Польща) та Jugendkulturarbeit (Ольденбург, Німеччина). Проект продемонстрував глибоке розуміння проблем людей з інвалідністю та ефективність міжнародної співпраці у сфері інклюзивної освіти.

Польська модель характеризується системним підходом, що базується на фундаментальному принципі «нічого про нас без нас» та активному залученні людей з інвалідністю, які виступили не лише як учасники, а як кваліфіковані модератори та консультанти.

Характерною особливістю польської моделі є всебічна та планомірна державна допомога в забезпеченні технічними засобами, що реалізується через відшкодування до вісімдесяти відсотків коштів

за придбання спеціалізованого комп'ютерного обладнання для людей з порушеннями зору, що суттєво розширює можливості отримання сучасних асистивних технологій та засобів соціальної інтеграції для осіб з інвалідністю. Соціальна робота в польській моделі характеризується високим рівнем міждисциплінарності та активним використанням арт-терапевтичних підходів як ефективного інструменту реабілітації та соціалізації.

Таким чином, аналіз польської моделі соціальної роботи з людьми з інвалідністю засвідчує її комплексний характер та високий рівень системності, що робить цей досвід особливо цінним для України. Ключовими перевагами польського підходу є законодавчо закріплені принципи інклюзії, багаторівнева система підтримки від освітньої інтеграції до державного фінансування допоміжних технологій, та активне залучення людей з інвалідністю як експертів-практиків у відповідності до принципу «нічого про нас без нас».

Під час війни держава не має можливості виділяти достатнього фінансування на потреби людей з інвалідністю, тому цю нішу мають заповнювати соціальні проекти, які підтримуються іноземними донорами.

Принцип «нічого про нас без нас» необхідно враховувати, коли громадські організації або соціальні служби розробляють проекти, тобто має бути участь людей з інвалідністю або хоча б опитування, яке має передувати написанню проекту. Тому партнер кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – громадська організація «Міжнародна Школа Рівних Можливостей» спільно з викладачами та магістрами розробляє новий соціальний проект, куди будуть залучені студенти з інвалідністю, які зможуть взяти участь у навчанні в Німеччині, після якого їм буде запропоновано реалізувати свої міні-проекти для людей з інвалідністю в громадах, на які німецькі партнери виділять фінансування.

Література

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. М. Денисюк та ін. ; ред.: О. В. Епель, Т. Л. Лях, І. В. Силантьєва. Київ ; Ужгород : РІК-У, 2023. 424 с.

2. Громадські об'єднання осіб з інвалідністю, які співпрацюють з територіальними відділеннями Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю станом на 01.07.2025 <https://www.ispf.gov.ua/diyalnist/monitoring-zahodiv-vgoi-perelik-profesij-utos-utog/vzayemodiya-z-gromadskimi-obyednannami-osib-z-invalidnistyu>

3. Дуля А. В. Соціальна робота з особами з інвалідністю в умовах війни. *Соціальна робота: виклики сьогодення* : зб. наук. пр. за матеріалами XIII Міжнар. наук.-практ. конф. 2024. С. 113–117.

4. Інформація про проекти, які стали переможцями конкурсу з визначення проектів для надання соціальних послуг особам з інвалідністю у 2023 р. <https://www.ispf.gov.ua/news/informaciya-pro-proekti-yaki-stali-peremozhcyami-konkursu231012>

5. Швед О. (2023). Розробка соціальних проектів як вид діяльності соціальних працівників. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 150–157. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.20>

6. Donocik I. Edukacja włączająca w szkole: teoria i praktyka. Edukacja, opieka i wsparcie osób z niepełnosprawnością i ich rodzin / red. A. Banasiak, E. Repelewicz. Częstochowa : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza, 2020. S. 11–21.